

TAČKA VI

FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE
VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA
CENTRU ZA DOKTORSKE STUDIJE

PREDMET: Izvještaj Komisije za ocjenu prijave doktorske disertacije mr Željka Lučića

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije u sastavu:

1. Prof. dr Goran Čeranić, mentor
2. Prof. dr Rade Šarović, član
3. Doc. dr Predrag Živković, član

dostavila je izvještaj za doktoranda mr Željko Lučić na temu **Sociološka analiza glavnih ekonomskih institucija u post-socijalističkoj Crnoj Gori.**

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije saglasno roku iz stava 2, člana 35 Pravila doktorskih studija podnijela je Vijeću Filozofskog fakulteta izvještaj.

S poštovanjem,

Nikšić, 27.11.2024.

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Prof. dr Goran Čeranić

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRILOG		27.11.2024	
ORG	BR	PRILOG	VRJEDNOST
01	4176		

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
DOKTORSKE STUDIJE

ZAPISNIK
o obrazloženju Polaznih istraživanja

__Mr Željko Lučić __, rođen/a __8.02. 1987.__ u __Nikšiću__

indeks br. __1/23__ pristupio je dana 20.11. 2024__2024. godine odbrani Polaznih
istraživanja o temi:

Sociološka analiza glavnih ekonomskih institucija u post-socijalističkoj Crnoj Gori

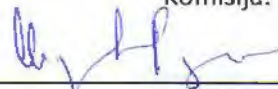
Komisija u sastavu:

1. __Prof. dr Rade Šarović __, predsjednik
2. __Prof. dr Goran Čeranić __, mentor
3. __Doc. dr Predrag Živković __, član

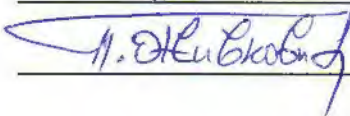
Ocijenila je da je kandidat __Mr Željko Lučić __ uspjeshno
izložio sadržaj Polaznih istraživanja.

U Nikšiću, __20.11. 2024.__

Komisija:

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Master sociolog, Željko Lučić
Fakultet	Filozofski fakultet UCG
Studijski program	Sociologija
Broj indeksa	1/23
Podaci o magistarskom radu	Sociokulturni kapital i institucija tržišta u post-socijalističkoj Crnoj Gori; Ekonomska sociologija Master sociologije (MA), Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Smer Sociologija, modul Održivi razvoj; 30.09.2022. (9.30).
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Sociološka analiza glavnih ekonomskih institucija u post-socijalističkoj Crnoj Gori
Na engleskom jeziku	A Sociological Analysis of Key Economic Institutions in Post-Socialist Montenegro
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	29.10.2024.
Naučna oblast doktorske disertacije	Sociologija
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
(upišite matične fakultete) Filozofski fakultet, Studijski program za sociologiju	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
Kandidat je pristupio javnoj odbrani polaznih istraživanja doktorske teze koja je održana na Filozofskom fakultetu UCG u Nikšiću 20.11.2024. s početkom u 14 časova i završetkom u 15.30 časova. Izlaganje je završio u 14:25, nakon čega je uspješno odgovorio na sva pitanja članova komisije. Posebno ističemo kandidatovu spremnost da usvoji sugestije članova komisije usmjerene na poboljšanje kvaliteta buduće disertacije.	
B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE	
B1. Obrazloženje teme Analiza institucija predstavlja centralni problem ekonomske sociologije, koja je jedna od najrazvijenijih socioloških disciplina. Ova tema je naročito važna u periodu postsocijalističke transformacije. Do sada u Crnoj Gori nije bilo detaljnijih socioloških istraživanja prirode glavnih ekonomskih institucija, niti ekonomski relevantnih institucija koje ih podupiru (Vukićević, 2016), kao ni njihovog međusobnog odnosa sa sociokulturnim kapitalom i vrijednostima – na koje utiču, stvarajući neformalne institucije, koje nadalje imaju preoblikujuće dejstvo na njih. Izuzetak čini nekoliko studija koje su istakle strukturalne aspekte: vrijednosti (Ćeranić, 2016); svojinske transformacije (Ćeranić, 2011, Vukićević at al, 2016); i preduzetništva (Ćeranić, 2014). Disertacija predstavlja nastavak istraživanja (master rad) Sociokulturni kapital i institucija tržišta u postsocijalističkoj Crnoj Gori.	

Predmet istraživanja je dinamička analiza odnosa između sledećih dimenzija društva: glavnih ekonomskih i ekonomski relevantnih institucija i njihove percepcije; posredovanja/usaglašanja objektivnih interesa društvenih grupa, a ne samo jasno izdvojenih ekonomskih aktera; vrijednosti i sociokulturnog kapitala.

Glavne ekonomske institucije definišu se u neoinstitucionalističkom ključu (Coase, 1988: 8; Svedberg, 2006: 215; North, 1990: 69) kao društvene institucije koje u uslovima konkurentne potražnje i ponude daju okvir društvenog djelovanja ekonomske razmjene. One obuhvataju: konkurenciju – naspram monopolističkih pozicija i korupcije, privatnu svojinu i privatizaciju, dostupnost preduzetničke inicijative i nesmetan ulazak na tržište. Ekonomski relevantne institucije su one društvene institucije koje ne daju direktno okvir za ekonomsku razmjenu, ali na nju utiču (Svedberg, 2006: 131; Cvejić, 2011). Mogu biti: političke, pravne, kulturne i vjerske.

Sociokulturni kapital je klaster usvojenih normi, vrijednosti i vjerovanja dominantan u specifičnoj skupini/zajednici, koji se prenosi socijalizacijom (Štulhofer, 2000: 65).

Ne zaboravljajući da je taj odnos cikličan i uzajamno „preoblikujući“, glavne ekonomske institucije se ispituju prikazivajući unutrašnji odnos sociokulturnih, institucionalnih i sistemsko-strukturalnih aspekata koji dovode do – vrijednosne (in)konzistencije i vrijednosno-normativne usklađenosti ili disonance, što je i centralni problem ovog rada.

Ključno istraživačko pitanje na koje se želi dati odgovor je: u kakvom su odnosu glavne ekonomske institucije sa: ekonomski relevantnim institucijama; percepcijom tržišnih praksi i procesa; vrijednostima i sociokulturnim kapitalom i njegovim aspektima ponaosob; imajući u vidu istorijske i sistemsko-strukturalne pretpostavke crnogorskog društva?

B2. Cilj i hipoteze

U skladu sa istraživačkim pitanjem, glavni istraživački cilj je: ispitati u kakvom su odnosu glavne ekonomske institucije sa ekonomski relevantnim institucijama; percepcijom tržišnih praksi i procesa; vrijednostima i sociokulturnim kapitalom.

Radi davanja potpunije slike problema u radu se: opisuje stanje sociokulturnog kapitala u Crnoj Gori; tumači kakav stav zauzimaju pripadnici različitih društvenih grupa, klasa i određenih slojeva prema praksama i procesima koje presudno utiču na profilisanje glavnih ekonomskih institucija u Crnoj Gori; te opisuju dominantne vrijednosne orijentacije ispitanika. Takođe, cilj je i tumačiti na koji način percepcija institucija utiče na odabir strategije započinjanja sopstvenog biznisa; tumačiti da li percepcija institucije tržišta utiče na zainteresovanost građana za aktivno učešće u oblikovanju institucija; kao i to da li duži period socijalizacije u novom sistemu utiče na veće prihvatanje kapitalističkog / tržišno uređenog poretka. U radu se postavlja i nekoliko praktičnih ciljeva istraživanja.

Teorijski ciljevi istraživanja su:

- opisati stanje sociokulturnog kapitala u Crnoj Gori;
- tumačiti kakav stav zauzimaju pripadnici različitih društvenih grupa, klasa i određenih slojeva prema praksama i procesima koje presudno utiču na profilisanje institucije tržišta u Crnoj Gori;
- opisati dominantne vrijednosne orijentacije ispitanika;
- ispitati u kakvom su odnosu glavne ekonomske institucije sa ekonomski relevantnim institucijama; percepcijom tržišnih praksi i procesa; vrijednostima i sociokulturnim kapitalom;

- tumačiti kakav stav zauzimaju pripadnici različitih društvenih grupa, klasa i određenih slojeva prema praksama i procesima koje presudno utiču na profilisanje glavnih ekonomskih institucija u Crnoj Gori;
- tumačiti na koji način percepcija glavnih ekonomskih institucija utiče na odabir strategije započinjanja sopstvenog biznisa;
- tumačiti da li percepcija glavnih ekonomskih institucija utiče na zainteresovanost građana za aktivno učešće u oblikovanju institucija;

Praktični cilj istraživanja je (shodno rezultatima) izvesti:

- predloge nekih institucionalnih rešenja koja bi vodila ka održivom razvoju i jednakim šansama za sve građane;
- predloge nekih organizacionih formi koje mogu obezbijediti pošteniju konkurenciju i veće učešće zainteresovanih da
- ispolje svoje sposobnosti na tržištu;
- smjernice za medijsko predstavljanje tema koje mogu uticati na sociokulturni kapital i oblikovanje institucija;

Glavna hipoteza: H – U crnogorskom društvu je izražena vrijednosna inkonzistencija; i normativno-vrijednosna disonanca.

Pomoćne hipoteze:

- H1 – Političke institucije se pokazuju kao ekonomski najrelevantnije;
- H2 – Stanje sociokulturnog kapitala u vezi je s percepcijom glavnih ekonomskih i ekonomski relevantnih institucija;
- H3 – Prihvatanje određenog oblika uređenja ekonomskog podsistema razlikuje se prema klasnom položaju ispitanika;
- H4 – Stanje sociokulturnog kapitala i percepcija definisanih glavnih ekonomskih institucija razlikuje se prema klasnom položaju ispitanika;
- H5 – Percepcija institucije tržišta u vezi je sa: spremnošću ispitanika da započnu sopstveni biznis; kao i sa izraženošću aktivizma; i defetizma;
- H6 – Mlađi ispitanici iskazuju veće prihvatanje tržišno uređenog poretka.

B3. Metode i plan istraživanja

U radu će biti korištena kvantitativna metodologija i podrazumijeva analizu podataka prikupljenih upitnikom kreiranim za potrebe istraživanja stanja, iskustava i percepcije i preduzetnika i građana Crne Gore o glavnim ekonomskim i ekonomski relevantnim institucijama, tržišnim praksama i procesima, vrijednostima i sociokulturnim kapitalom. Rezultati i zaključci će biti tumačeni u skladu sa postavljenim ciljevima i hipotezama istraživanja, primijenom deskriptivne statistike i određenog broja univarijantnih i multivarijantnih statističko-matematičkih metoda.

Planirano istraživanje će biti sprovedeno u dvije faze:

1. Analiza opštih karakteristika post-socijalističkog crnogorskog društva uz osvrt na istorijsko-kulturno nasleđe institucionalne prakse.

2. Druga faza predstavlja ključni dio rada, a tiče se obrade kvantitativnih podataka. Rezultati dobijeni u njoj su okosnica za tumačenje teorijskih i praktičnih ciljeva istraživanja. Riječ je o analizi podataka prikupljenih upitnikom kreiranim za potrebe istraživanja, stanja, iskustava i percepcije i preduzetnika i građana Crne Gore o glavnim ekonomskim i ekonomski relevantnim institucijama, tržišnim praksama i procesima, vrijednostima i sociokulturnim kapitalom.

Rezultati i zaključci će se diskutovati u odnosu na neke referentne tačke nađene u drugim istraživanjima sprovedenih u zemlji i internacionalno:

Dva srodna upitnika koji su korišteni u okviru projekta: „Komparativno sociološko istraživanje svojine i preduzetništva u postsocijalističkom periodu (Crna Gora – Rusija)“, koje je sproveo Institut za sociologiju i psihologiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću (2014). Prvi upitnik se odnosi na građanstvo (N=632), a drugi na preduzetnike (N=300).

„Društvena struktura i kvalitet života“ u organizaciji Konzorcijuma instituta društvenih nauka sprovedeno 1989. godine gdje je uzorak za Crnu Goru iznosio 958 ispitanika;

South-East European Social Survey (SEESSP) sprovedeno 2003, na nacionalno reprezentativnom uzorku od 1849 ispitanika za područje Crne Gore.

Upitnik će biti kreiran uz adekvatnu konstrukciju varijabli, vodeći računa da one omoguće uporedbu podataka s ranijim istraživanjima, ali i da budu dovoljno informativne da se može odgovoriti na zahtjevno postavljeno istraživačko pitanje i ciljeve istraživanja.

Nezavisne varijable u ovom istraživanju su: indeks participacije, generalizovano povjerenje, indeks specifičnog povjerenja, ograničena solidarnost, reciprocitet i kooperativnost, prihvatanje građanskih normi, preko prethodno navedenih varijabli sagledava se mjera/stanje sociokulturnog kapitala; klasni položaj; stavovi o zajedničkim kolektivnim interesima.

Nezavisne varijable su provjeravane prema polu, starosti i regiji iz koje dolaze (južna, središnja i sjeverna).

Zavisne varijable u ovom istraživanju su: indeks prihvatanja opštih obilježja tržišne ekonomije; indeks ekonomskog liberalizma; ocjena izraženosti monopolskih pozicija; ocjena djelovanja zakonitosti slobodne tržišne utakmice; ocjena dostupnosti preduzetničke inicijative; percepcija toka privatizacije; ocjena izraženosti korupcije; ocjena usklađenosti ekonomskih institucija sa opštim dobrom (prethodno pobrojane varijable odnose se na glavne ekonomske institucije); spremnost na započinjanje biznisa; aktivno učešće u oblikovanju institucija (aktivizam); i iskazani defetizam.

B4. Naučni doprinos

Istraživanje će pokazati da li u crnogorskom društvu treba govoriti o završetku postsocijalističke transformacije i o konsolidaciji kapitalističkog sistema – ili će izražena vrijednosno-normativna disonanca upućivati na suprotno. Takođe, pokazaće se da li postoje određene statistički značajne razlike među grupama kada je u pitanju percepcija glavnih ekonomskih institucija prema svim varijablama sociokulturnog kapitala. S tim da se ne očekuje se da te veze budu jednoznačne, već će se opisati specifičnosti tih odnosa u crnogorskom društvu, s akcentom na razlike po klasama.

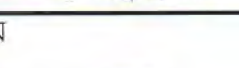
B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Kandidat posjeduje sve preduslove koje podrazumijevaju dostupnost savremene i klasične literature, kao i finansijske preduslove za sprovođenje obimnog anketnog istraživanja i može se smatrati da su osigurane organizacione pretpostavke za sprovođenje istraživanja.

Mišljenje i prijedlog komisije

Komisija smatra da se predložena tema može prihvatiti te da se kandidatu Željku Lučiću dozvoli nastavak doktorskog studija.

Prijedlog izmjene naslova

Ne		
Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora		
Ne		
Planirana odbrana doktorske disertacije		
Ljetnji semestar 2026.		
Izdvojeno mišljenje		
(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)		
		Ime i prezime _____
Napomena		
(popuniti po potrebi)		
ZAKLJUČAK		
Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija	DA	
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije	DA	
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze	DA	
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Prof. dr Rade Šarović, UCG, Filozofski fakultet. Crna Gora		
Doc. dr Predrag Živković, UCG, Filozofski fakultet. Crna Gora		
Prof. dr Goran Čeranić, mentor, Filozofski fakultet. Crna Gora		
U Nikšiću, 22.11.2024.	MP	DEKAN _____

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr Rade Šarović	1.Važnost optimalnog ekonomskog rasta? 2.Ekonomski prosperitet naspram ekološke održivosti?
Doc. dr Predrag Živković	1.U opisu postsocijalističke transformacije, navedite institucionalne i vrijednosne mehanizme koji su primjenjeni u izgradnji novog društveno-ekonomskog sistema? 2.Objasnite evoluciju i korelaciju digitalnih tehnologija sa izgradnjom nove preduzetničke kulture u Crnoj Gori? 3.Da li su u prirodi društvene transformacije crnogorskog društva vidljive odlike onih analiza koje se mogu zapaziti u pojavi tzv. tehnokapitalizma (Hurtado) ili tehnofeudalizma (Varufakis) i da li je moguće u crnogorskom društvu izgraditi institucionalni okvir koji ne prati etape savremenog kapitalizma?
Prof. dr Goran Čeranić, mentor,	1.Koje varijable će biti korišćene prilikom izrade kompozitnog klasnog indeksa? 2.Prilikom analize stanja sociokulturnog kapitala u Crnoj Gori stavovi kojih društvenih grupa će biti razmatrani?
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
ZNAČAJNI KOMENTARI	
Prof. Šarović je sugerisao da se u upitnik uključe i pitanja o održivom razvoju.	

PREDLOG ODLUKE – Tačka 6/1

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu čl. 64 stav 2 tačka 9 i 65 stav 2 Statuta Univerziteta Crne Gore i člana 35 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 29. 11. 2024. godine donijelo

ODLUKU

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze pod nazivom **Sociološka analiza glavnih institucija u post–socijalističkoj Crnoj Gori** i kandidata mr Željka Lučića (D1).

Obrazloženje

Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici održanoj 29.11. 2024. godine razmotrilo Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze **Sociološka analiza glavnih institucija u post–socijalističkoj Crnoj Gori** i kandidata mr Željka Lučića i isti prihvatilo.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

DEKANKA

Prof. dr Tatjana Novović

Dostaviti:

- Senatu Univerziteta Crne Gore
- Odboru za doktorske studije
- Uz Zapisnik sa sjednice Vijeća
- a/a

FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE
VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA
CENTRU ZA DOKTORSKE STUDIJE

PREDMET: Izvještaj Komisije za ocjenu prijave doktorske disertacije mr Rejhana Kalača

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije u sastavu:

1. Doc. dr Nataša Krivokapić, mentor
2. Prof. dr Goran Čeranić, član
3. Doc. dr Predrag Živković, član

dostavila je izvještaj za doktoranda mr Rejhana Kalača na temu **Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore.**

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije saglasno roku iz stava 2, člana 35 Pravila doktorskih studija podnijela je Vijeću Filozofskog fakulteta izvještaj.

S poštovanjem,

Nikšić, 27.11.2024.

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Prof. dr Goran Čeranić

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO: 27.11.2024.			
ORG. JED.	GRUPA	PRILOG	VRIJEDNOST
01	4175		

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

DOKTORSKE STUDIJE

ZAPISNIK

o obrazloženju Polaznih istraživanja

Rejhan Kalač _____, rođen 07.08. 1997. _____ u Rožajama _____

indeks br. 3/23 _____ pristupio je dana 20.11.2024. godine odbrani Polaznih istraživanja o temi:

Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore.

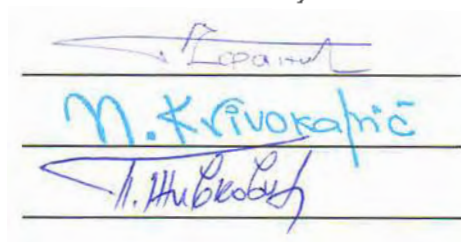
Komisija u sastavu:

1. Prof. dr Goran Čeranić, predsjednik
2. Doc. dr Nataša Krivokapić, mentor
3. Doc. dr Predrag Živković, član

Ocijenila je da je kandidat Rejhan Kalač uspješno izložio sadržaj Polaznih istraživanja.

U Nikšiću, 20.11.2024.

Komisija:

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Rejhan Kalač
Fakultet	Filozofski fakultet UCG
Studijski program	Sociologija
Broj indeksa	3/23
Podaci o magistarskom radu	Naziv magistarskog rada: Sociološko istraživanje migracija stanovništva opštine Rožaje Naučna oblast: Migracije. Institucija na kojoj su završene magistarske studije: Filozofski fakultet UCG, Nikšić Godina završetka: 2022. godina Srednja ocjena: A (9.87).
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore
Na engleskom jeziku	Sociological analysis of the influence of socio-economic factors on population migration in the northern region of Montenegro
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	Tema je prihvaćena na sjednici Vijeća Filozofskog fakulteta održanoj 04.10.2024. godine
Naučna oblast doktorske disertacije	Sociologija
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
(upišite matične fakultete) Filozofski fakultet, Studijski program za sociologiju	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
Kandidat je pristupio javnoj odbrani polaznih istraživanja koja je održana na Filozofskom fakultetu UCG u Nikšiću 20. 11. 2024. s početkom u 10 h i završetkom u 11 h. Izlaganje je završio u 10.25h nakon čega je uspješno odgovorio na sva pitanja članova komisije. Posebno ističemo spremnost kandidata da usvoji sugestije članova komisije usmjerene na dodatno poboljšavanje kvaliteta buduće disertacije.	
B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE	
B1. Obrazloženje teme Migracioni procesi su karakteristični za Crnu Goru i region, naročito od 90-ih prošlog vijeka, kada su u samom žarištu društvenih promjena. Za Crnu Goru značaj teme migracija je višestruk. Našu državu decenijama unazad karakterišu kompleksni migracioni procesi. Migracije su povezane sa krucijalnim društvenim tokovima kao što su razvojni procesi zemlje, ali i problemima kao što su siromaštvo i neravnomjerni regionalni razvoj, na šta ima značajan uticaj njen geografski i međunarodno-politički položaj.	

Osnovni motiv odabira teme „Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore“ je aktuelnost migracija u naučnim, političkim, ekonomskim i drugim krugovima. Takođe, neupitna je i značajnost samog fenomena migracija, koji je sa aspekta sociološke nauke, u Crnoj Gori nedovoljno istražen. Migracije su, naročito prisutne u sjevernom regionu Crne Gore gdje planiramo da sprovedemo naše istraživanje. Negativni demografski trendovi, odnosno pad broja stanovnika u ovom regionu, zahtijevaju sociološku analizu i sprovođenje praktičnih koraka u suzbijanju njihovih posledica. Rezultati popisa iz 2023. godine nam govore o padu broja stanovnika u sjevernim opštinama, što je prvenstveno posledica sveukupnih negativnih demografskih procesa, a naročito migracija, gdje je negativan prirodni priraštaj dodatno pojačan iseljavanjem mladih ljudi iz ovog regiona.

B2. Cilj i hipoteze

Istraživački cilj našeg rada je ispitivanje stavova iseljenika o socio-ekonomskim faktorima koji su uticali na migraciju stanovništva sjevernog regiona. Istraživački cilj je kompleksan, i biće operacionalizovan kroz sledeće istraživačke zadatke: utvrditi osnovne motive iseljavanja stanovništva iz sjevernog regiona; ispitati da li se radi o motivima ekonomske prirode, da li je motiv lično usavršavanje i napredovanje, da li se radi o porodičnom pripajanju ili nekom drugom motivu i to prema socio-demografskim karakteristikama ispitanika; utvrditi koje su to zemlje u koje najčešće emigrira stanovništvo Sjevernog regiona Crne Gore, koji su razlozi odabira upravo tih zemalja, kada se radi o spoljnim migracijama a kada je riječ o unutrašnjim migracijama, u koje gradove Crne Gore se najčešće odlazi i zbog kojih razloga; ispitati odnos dijasporu prema zemlji porijekla, odnosno koliko često dolaze, da li pomažu svojoj porodici koja je ostala da živi u zemlji porijekla, da li pomažu razvoju mjesta porijekla i slično; ispitati posledice migracionih procesa po sjeverni region Crne Gore; ispitati proces prilagođavanja iseljenika na novu sredinu; ispitati koje su poteškoće u početnom periodu života u novoj sredini; ispitati da li kod iseljenika postoji ideja o povratku u zemlju porijekla i slično.

Naučni cilj istraživanja će doprinijeti boljem razumijevanju fenomena migracija stanovništva sjevernog regiona Crne Gore, doći do bližih naučnih saznanja o uzrocima emigracionih kretanja iz sjevernog regiona, posledicama emigracionih kretanja, pravcima kako unutrašnjih tako i spoljašnjih migracija.

Depopulacija sjevernog regiona Crne Gore je sve vidljivija kroz pad broja stanovnika, pa tako imamo i naselja bez stanovništva. Nepovoljni uslovi života i rada, nerazvijena socijalna i saobraćajna infrastruktura, neravnomjeran regionalni razvoj je uticao da veliki dio stanovništva potraži bolje uslove života i perspektivniju sredinu u drugim državama i razvijenijim regionima unutar Crne Gore.

Opšta hipoteza:

H0 Socio-ekonomski faktori odlučujuće utiču na karakter i intenzitet migracija stanovništva sjevernog regiona Crne Gore.

Posebne hipoteze:

H1 Nizak materijalni standard u opštinama sjevernog regiona uzrok je iseljavanja stanovništva

H2 Nemogućnost zapošljavanja uzrok je iseljavanja stanovništva

H3 Nemogućnost kvalitetnog obrazovanja i usavršavanja je uzrok iseljavanja stanovništva

H4 Siromaštvo kulturnih i sportskih sadržaja uzrok je iseljavanja stanovništva

H5 Politička klima je uzrok iseljavanja stanovništva

H6 Mladi ljudi su najčešće emigranti iz sjevernog regiona Crne Gore

H7 Najčešće zemlje prijema su zemlje Zapadne Evrope

H8 Iseljenici ekonomski pomažu zemlju porijekla
H9 Migracioni procesi su doveli do pada broja stanovnika
Hipoteze će biti testirane logičko-teorijskom i statističkom analizom na osnovu podataka dobijenih putem iskustvenog istraživanja

B3. Metode i plan istraživanja

U prvoj fazi rada usredsređićemo se na proučavanje i analizu raznovrsne literature koja se bavi migracionim procesima i socio-ekonomskim uslovima u Crnoj Gori krajem XX i početkom XXI vijeka. Analiziraće se strana i domaća literatura koja se odnosi na određenje migracija i vrstama migracija, uzrocima i posledicama migracija na globalnom i regionalnom nivou. U ovoj fazi ćemo doći do opštih teorijskih znanja o migracijama i najznačajnijim migracionim teorijama koja će nam kasnije pomoći da razumijemo fenomen migracija u sjevernom dijelu Crne Gore, kao i da na uspješan način analiziramo podatke do kojih ćemo doći empirijskim istraživanjima. Takođe, analiziraćemo rezultate relevantnih empirijska istraživanja iz regiona i na taj način uvidjeti sličnosti i razlike, i osobenosti savremenih migracija iz zemalja regiona. Koristićemo statističke podatke MONSTAT-a, podatke o Popisima stanovništva: 1991, 2003, 2011, 2023. godine, Statističke godišnjake, Mjesečne statističke preglede i ostale podatke. MONSTAT nam može pomoći podacima za unutrašnje migracije, dok za spoljašnje migracije nema podataka. Koristićemo i dokumentaciju drugih institucija, kao što je na primjer Strategija saradnje sa dijasporom – iseljenicima za period 2020 – 2023. godine.

Za potrebe našeg rada sprovedaćemo empirijsko istraživanje u kojem ćemo koristiti metodu fokus grupnog istraživanja i metodu anketnog istraživanja.

Metod fokus grupnog istraživanja će imati za cilj da utvrdi socio-ekonomske uslove u opštinama sjevernog regiona Crne Gore kao i razloge zbog kojih stanovnici ovih opština napuštaju mjesto svog rođenja. Ciljna grupa će biti sačinjena od ispitanika koji razmišljaju o preseljenju u neku drugu zemlju i povratnicima. Fokus grupni razgovor će ohuhvatiti ispitanike oba pola, starosti preko 18 godina, svih obrazovnih kategorija, zaposlene i nezaposlene ispitanike, iz grada i sela. Istraživanje će uključiti opštine Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Rožaje i Plav u kojima će se sprovesti po dva fokus grupna razgovora.

Fokus grupni razgovori u sjevernim opštinama će se odvijati sa grupama od 8 do 10 ispitanika. Od učesnika se očekuje da iskažu svoja mišljenja i stavove ili da opišu svoja ili iskustva drugih ljudi. U scenariju planiramo razgovor o tri teme a to su: Socio-ekonomski i kulturni uslovi gradova u kojima ispitanici žive, faktori koji bi mogli uticati na iseljavanje, faktori koji bi mogli uticati na ostanak u zemlji. Grupni razgovori će biti snimani u audio formatu, a zatim će biti transkibovani kako bi se mogli analizirati.

Pored fokus grupnog istraživanja, biće sprovedeno i online anketno istraživanje. Ono će uključiti populaciju iseljenika od 18 i više godina, a biće sprovedeno na uzorku od 300 ispitanika. Metodu anketnog upitnika ćemo sprovesti sa migrantima iz opština sjevernog regiona Crne Gore, i to u: Pljevljima, Bijelom polju, Beranama, Rožajama i Plavu. Prvu cjelinu će činiti pitanja koja se odnose na socio-demografska obilježja ispitanika, druga cjelina pitanja biće vezana za faktore koji su uticali na iseljavanje, treću cjelinu će činiti pitanja vezana za proces prilagođavanja novoj sredini, četvrtu cjelinu će činiti pitanja koja će se odnositi na vezu iseljenika sa zemljom porijekla. Za formulisanje pitanja vezanih za predmet istraživanja pomoći će nam dodatno prethodno istraživanje fokus grupnom metodom kao i istraživanja sličnog tipa u regionu.

B4. Naučni doprinos

Istraživanje koje sprovodimo u našem radu i sam rad, dopriniće boljem razumijevanju migracionih procesa u Crnoj Gori, naročito njegovog sjevernog dijela. Znanja do kojih bismo došli će biti vezana za uzroke iseljavanja, utvrđivanje dominantnih država destinacija, utvrđivanje samog procesa emigracije, zatim procesa prilagođavanja novoj sredini, i posljedica iseljavanja po opštine iz kojih su emigranti. Takođe, ovim istraživanjem bismo došli do značajnih informacija vezanih za odnos iseljenika prema državi Crnoj Gori. Pošto je u pitanju naučno i sociološki prilično neistražen fenomen kod nas, navedena saznanja bi bila referentna tačka za sva buduća istraživanja migracija stanovništva Crne Gore. Fenomen migracija do sada nije istraživao u Crnoj Gori metodom fokus grupnog intervjua, a rijetka su i anketna istraživanja na ovu temu. Zahvaljujući ovim istraživačkim metodama doći ćemo do saznanja koje će nam omogućiti bolje razumijevanje i objašnjenje migracionih procesa, a na taj način bismo doprinijeli i metodološkom razvoju istraživanja migracija. Navedena znanja bi u velikoj mjeri mogla pomoći državnim institucijama da bolje razumiju proces migracija i da ih koriste za neke praktične korake i akcije. Opštine sjevernog regiona po preliminarnim podacima o popisu stanovništva iz 2023. godine, nastavljaju sa padom stanovništva koji je otpočeo 90-ih godina prošloga vijeka. Višedecenijski negativni demografski trendovi imaju za posledicu veliki pad broja stanovnika i povećanje prosječne starosti stanovnika sjevernog regiona Crne Gore. Takva demografska slika nije povoljna za buduću socijalni i ekonomski razvoj, tako da nam navedeno stanje govori da će se negativni trendovi nastaviti ukoliko se ne prošire znanja o njima i ne preuzmu konkretni koraci za poboljšanje života stanovnika sjevernog regiona.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Istraživanje sprovodi sam doktorand na čiji teret idu sva finansijska opterećenja terenskog rada. U saradnji sa mentorom će biti jasno isplanirana organizacija teorijskog kao i terenskog istraživanja koje obuhvata sprovođenje fokus grupnog i anketnog istraživanja.

Mišljenje i prijedlog komisije

Komisija smatra da se predložena tema disertacije može prihvatiti te da se kandidatu mr Rejhanu Kalaču dozvoli nastavak doktorsko studija.

Prijedlog izmjene naslova

Ne

Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora

Ne

Planirana odbrana doktorske disertacije

Ljetnji semestar 2026.

Izdvojeno mišljenje

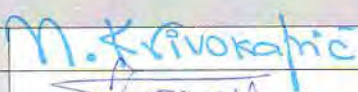
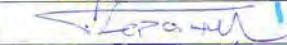
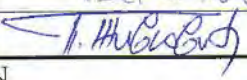
(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)

Ime i prezime

Napomena

(popuniti po potrebi)

ZAKLJUČAK

Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija	DA	
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije	DA	
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze	DA	
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Doc. dr Nataša Krivokapić, mentor, Filozofski fakultet. Crna Gora		
Prof. dr Goran Čeranić, Filozofski fakultet. Crna Gora		
Doc. dr Predrag Živković, UCG, Filozofski fakultet. Crna Gora		
U Nikšiću, 22.11.2024.	DEKAN	_____
MP		

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr Goran Čeranić	1. Da li će se i na koji način pristupiti analizi normativnih akata u CG kojima se reguliše reintegracija vraćenih osoba. 2. Da li postoji razlika u religijskoj pripadnosti onih koji se iseljavaju sa sjevera CG, i ako postoji u čemu se ona ogleda.
Doc. dr Predrag Živković	1. Objasnite geopolitički aspekt savremenih migratornih kretanja? 2. Pojasnite sociološku i književnu korelaciju iliti pozadinu savremenih teorija o migracijama i fenomena Megalopolisa (M. Crnjanski, M. Lompar, S. Vladušić)?
Doc. dr Nataša Krivokapić, mentor	1. Kakve će posledice najavljeni ulazak Crne Gore u EU imati na migracije u Sjevernom regionu Crne Gore 2. Pojasnite kakve podatke očekujete da ćete dobiti upotrebom fokus-grupnog istraživanja a kakve anketnim istraživanjem.
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
ZNAČAJNI KOMENTARI	

PREDLOG ODLUKE – Tačka 6/2

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu čl. 64 stav 2 tačka 9 i 65 stav 2 Statuta Univerziteta Crne Gore i člana 35 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 29. 11. 2024. godine donijelo

ODLUKU

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze pod nazivom **Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore** i kandidata mr Rejhana Kalača (D1).

Obrazloženje

Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici održanoj 29.11. 2024. godine razmotrilo Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze **Sociološka analiza uticaja socio-ekonomskih faktora na migracije stanovništva sjevernog regiona Crne Gore** i kandidata mr Rejhana Kalača i isti prihvatilo.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

DEKANKA

Prof. dr Tatjana Novović

Dostaviti:

- Senatu Univerziteta Crne Gore
- Odboru za doktorske studije
- Uz Zapisnik sa sjednice Vijeća
- a/a

FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE
VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA
CENTRU ZA DOKTORSKE STUDIJE

PREDMET: Izvještaj Komisije za ocjenu prijave doktorske disertacije mr Mladena Zagarčanina

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije u sastavu:

1. Prof. dr Marijan Premović, mentor
2. Prof. dr Mitja Guštin, komentor
3. Prof. dr Dragan Vojvodić, član
4. Prof. dr Mersiha Imamaović, član
5. Dr Katarina Mitrović, član

dostavila je izvještaj za doktoranda mr Mladena Zagarčanina na temu **Arheologija pomorja Crne Gore u srednjem vijeku.**

Komisija za ocjenu prijave doktorske disertacije saglasno roku iz stava 2, člana 35 Pravila doktorskih studija podnijela je Vijeću Filozofskog fakulteta izvještaj.

S poštovanjem,

Nikšić, 27.11.2024.

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Prof. dr Goran Čeranić

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO 27.11.2024.			
ORG. JED.	DRUJ	PRILOG	VRJEDNOST
01	4201		

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
DOKTORSKE STUDIJE

ZAPISNIK

o obrazloženju Polaznih istraživanja

Mladen Zagarčanin

, rođen 12.08. 1971. godine u Baru

indeks br. 03/2023 pristupio je dana 18. novembra 2024. godine odbrani Polaznih
istraživanja o temi: Arheologija Pomorja Crne Gore u srednjem vijeku

Komisija u sastavu:

1. Prof. dr Dragan Vojvodić, predsjednik
2. Prof. dr Marijan Premović, mentor
3. Prof. dr Mitja Guštin, komentor
4. Dr Katarina Mitrović, član
5. Prof. dr Mersiha Imamović, član

Ocijenila je da je kandidat Mr Mladen Zagarčanin **uspješno izložio sadržaj Polaznih istraživanja.**

U Nikšiću, 18.11.2024. godine

Komisija:

Dragan Vojvodić

Marijan Premović

Mitja Guštin

K Mitrović

Mersiha Imamović

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Mladen Zagarčanin
Fakultet	Filozofski fakultet Nikšić
Studijski program	Istorija
Broj indeksa	3/23
Podaci o magistarskom radu	Tema rada bila je: "Ranosrednjovjekovna nekropola u Mijelama kod Virpazara i pitanje Komani-kroja kulture ", iz oblasti arheologije srednjeg vijeka, koja je odbranjena na Filozofskom fakultetu u Beogradu 2008. godine, sa srednjom ocjenom 9.67
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Arheologija Pomorja Crne Gore u srednjem vijeku
Na engleskom jeziku	Maritime Archeology of Montenegro in the Middle Ages
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	04.10.2024.
Naučna oblast doktorske disertacije	Istorija srednjeg vijeka
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
Filozofski fakultet	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	

Javna odbrana polaznih istraživanja doktorske disertacije mr Mladen Zagarčanina, na temu: *Arheologija Pomorja Crne Gore u srednjem vijeku*, održana je 18.11.2024. godine, sa početkom u 14h, u Svečanoj sali Filozofskog fakulteta.

Komisija je radila u sljedećem sastavu:

1. Prof. dr Dragan Vojvodić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, redovni član SANU, predsjednik Komisije,
2. Prof. dr Marijan Premović, Filozofski fakultet Univerziteta Crne Gore, mentor,
3. Prof. dr Mitja Guštin, emeritus, Univerzitet Primorske u Kopru, komentor,
4. Dr Katarina Mitrović, viša naučna saradnica, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, članica Komisije,
5. Prof. dr Mersiha Imamović, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, članica Komisije.

Kolega Mladen Zagarčanin pred Komisijom za ocjenu prijave doktorske disertacije obrazložio je ciljeve i očekivane rezultate za uspješnu realizaciju disertacije.

Na početku odbrane, predsjednik Komisije, akademik prof. dr Dragan Vojvodić pročitao je saglasnost Odbora za doktorske studije, od 17. oktobra 2024. godine, br. 01/2-1847/3, da se prihvati predlog Vijeća Filozofskog fakulteta o imenovanju Komisije za odbranu polaznih istraživanja doktorske disertacije kandidata mr Mladena Zagarčanina, a onda i upoznao kandidata i članove Komisije sa procedurom odbrane.

Na javnoj odbrani kandidat je uz vizuelnu prezentaciju, saopštio osnovnu ideju istraživanja, istraživački uvod sa naglaskom na dosadašnja istraživanja, hipoteze, ciljeve, metode sondiranja, kao i očekivani naučni doprinos doktorske teze. Nakon izlaganja kandidata u trajanju od 20 minuta uslijedila su pitanja i sugestije članova Komisije.

Naravno, prvi se obratio akademik Dragan Vojvodić, predsjednik komisije, koji je ukazao na određene greške. Prva od njih tiče se naslova doktorske teze. Naime, u početku, predloženo je da naslov rada bude „Arheologija Pomorja Crne Gore u srednjem vijeku“, što prema mišljenju akademika Vojvodića prevazilazi realne političkih okvire u današnjem vremenu, zbog čega je predložio da naslov bude istorijski sažetiji: „Arheologija Pomorja Zete u srednjem vijeku“. Čime bi se izbjeglo uplitanje sadašnjeg političkog stanja u istoriju naših prostora i stvorile osnove za izučavanje istorije Crne Gore u srednjem vijeku.

Prof. dr (emeritus) Mitja Guštin je bez izuzetka prihvatio mišljenje akademika Vojvodića, dodavši da se mora korigovati naslov, kao i još jedna činjenica. Naime predloženo je da se, u jednom pasusu Zagarčaninog navođenja „Tursko carstvo“ zamjeni sa nazivom „Osmansko carstvo“ čime bi se dobila korektna formulacija ovog velikog istorijskog bića koje je vladalo našim krajevima nekoliko vjekova.

Prof. dr Mersiha Imamović, je takode bila na fonu Vojvodićevih i Guštinovih opaski, prihvatila je predloživši da se unese u zapisnik da se usvoje ove sugestije. Naravno. kao i prethodni članovi komisije složila se da je izlaganje bilo iscrpno, metodološki korektno, i da pred Zagarčaninom stoji veliki rad.

Dr Katarina Mitrović se osvrnula na veliki trud koji će biti uložen u doktorsku disertaciju, s tim, što pored slaganja sa pomenutim sugestijama, Zagarčanin treba da pazi na veoma veliki broj istorijskih podataka i da se i istorijski i arheološki uklopi u jedan enormno veliki period koji ga u radu očekuje.

Prof. dr Marijan Premović uputio je nekoliko metodoloških sugestija, kao i pohvale kandidatu za dosadašnja istraživanja.

Komisija je na temelju pisane prijave, izlaganja kandidata, rasprave i odgovora na pitanja, donijela konstataciju da tema ima svoju naučnu opravdanost za izradu doktorske disertacije i da je kandidat uspješno odbranio svoja polazna istraživanja.

Odbrana polaznih istraživanja završena je u 15h

B. OCJENA PRIJAVE TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

- B1. Obrazloženje teme
- B2. Cilj i hipoteze
- B3. Metode i plan istraživanja
- B4. Naučni doprinos
- B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

B1. Obrazloženje teme

Tema doktorske disertacije, „**Arheologija Pomorja Zete u srednjem vijeku**“, obuhvata tri geografska pojasa: uski pojas uz samu obalu Jadranskog mora, od rijeke Bojane do Stona, koga karakteriše ribarstvo, pomorstvo i trgovina, zatim neposredno stočarsko planinsko zaleđe planina Rumije, Lovećena i Orjena, sa svim svojim etno-kulturološkim i istorijskim specifičnostima, i na kraju, prostrani pojas Skadarskog basena i doline rijeke Zete, sa župama razdvojenim planinama, povoljan za zemljoradnju, stočarstvo i druge privredne djelatnosti.

Istraživanje podrazumijeva arheološko proučavanje i dokumentovanje gradova i utvrđenja, manastirskih cjelina i crkava sa pripadajućim grobljima i isposnicama; analizu mnogobrojnih toponima kao i ostatke saobraćajnica i trgova. Pokretni arheološki nalazi biće obrađeni u okviru svakog lokaliteta u datom vremenskom periodu, dok će se sistematsko proučavanje materijala: staklo, keramika, kamena plastika, skulptura, epigrafski natpisi, koštani predmeti, i metal (oruđe, oružje, konjska oprema, nakit, aplikacije i novac), kao i njihove analogije proučavati na kraju svakog perioda.

Razlog ovako širokog i složenog pristupa u istraživanju leži u činjenici da do danas na jednom mjestu nisu sublimirani rezultati arheoloških istraživanja najznačajnijih lokaliteta iz srednjeg vijeka Pomorja Zete. Takođe, nije urađena sveobuhvatna analiza materijalnih ostataka koji pripadaju raznim fazama srednjovjekovlja. Tema je hronološki duboka, obuhvatajući period od preko hiljadu godina, kompleksna i zahtjevnja, jer počinje od kraja antike i završava se pred početak Novog vijeka, odnosno otomanske okupacije naših krajeva.

B2. Cilj i hipoteze

U ovoj disertaciji, koja prati arheologiju i istoriju srednjeg vijeka crnogorskog Pomorja, cilj istraživanja je da se pruži sveobuhvatna slika o materijalnoj kulturi i istorijskim procesima koji su tokom vijekova oblikovali Pomorje Crne Gore. Uzevši u obzir da je to prostor koji se pruža od primorja, obuhvatajući jedan dio kontinentalnog zaleda sa centrom u Dokleji, možemo s pravom smatrati da svi lokaliteti prikazani u disertaciji, a posebno oni koji nikada nisu bili podvrgnuti procesu sveobuhvatne analize i kritičkog osvrta, i svaki u svojoj mjeri i značaju, učestvuju u građenju jedne šire panorame naše rane prošlosti. Disertacija obuhvata veliki vremenski period pa se i istraživanje teme bazira na više osnovnih hipoteza među kojima se kao najznačajnije mogu izdvojiti hipoteze o:

ranim nalazima ranohrišćanske arhitekture i skulpture (Veliki Pijesak, Prevlaka, Duklja) što navodi na osnovane pretpostavke o početku hrišćanstva na prostoru Pomorja već u IV vijeku.

uticaju „renovacije carstva“ u VI vijeku pod vizantijskim carem Justinijanom (527-565), na obnovu i proširenje gradova, izgradnju utvrđenja i velikog broja crkvenih građevina.

- porastu kvaliteta života među romejskim stanovništvom u VI vijeku, što se može sagledati na osnovu velikog broja pronađene uvozne robe (keramike, stakla i metala) iz različitih djelova vizantijskog carstva: današnje Grčke, Turske, Egipta, Sjeverne Afrike i sa Apeninskog poluostrva.
- neodrživosti organizovanijeg prisustva Slovena na prostoru Pomorja (budući nukleus kneževine Duklje) prije druge polovine VIII vijeka, i uloga „Komani-Kroja kulture“ u tom procesu praćenjem rezultata dosadašnjih istraživanja.
- uticaju stvaranja Dračkog temata u prvoj polovini IX vijeka na Dukljansku arhontiju (kneževinu), i početak obnove i izgradnje gradova, utvrđenja, manastira i crkava, što je involviralo i razvoj preromaničke umjetnosti, pismenosti, sfragistike i pojavu većeg broja predmeta tipično slovenske materijalne kulture.

- Dukljanskoj kraljevini kao nosiocu socijalnih i kulturnih promjena u širem regionu, na osnovu graditeljske djelatnosti i pokretnog arheološkog fonda iz kojih možemo pratiti procese socijalne diferencijacije i stvaranje bogatijeg staleža, odnosno aristokratije.
- jakim trgovačkim i kulturnim vezama između Apeninskog poluostrva i zetskog Pomorja u periodu od početka XIII do kraja XIV vijeka na osnovu otkopanih nalaza koji potiču iz južnih i sjevernih dijelova Italije.
- razvoju zanata u XIV vijeku, prvenstveno grčnarskih radionica, koji donose specifičan način izrade kuhinjske keramike-lonaca, crijepulja i vršnika.
- preuzimanju privrednih i kulturnih tokova u zetskim primorskim gradovima od strane Venecije u drugoj polovini 15. vijeka, što se posebno sagledava na osnovu ogromne količine arheološkog materijala, kao i u prihvatanju umjetničkih upliva u arhitekturi i skulpturi (sa određenim lokalnim specifičnostima), prvenstveno venecijanske cvijetne gotike i renesanse.

B3. Metode i plan istraživanja

Istraživanje arheologije srednjeg vijeka Crne Gore je veoma kompleksno iz razloga što se ovim periodom bavilo parcijalno, rijetko metodološki, i u onoj mjeri gdje je metodologija uspjela da proдре u srž arheološke nauke desili su se određeni problemi koji su uzrokovali da konačni rezultati nikada nisu objavljeni, ili su objavljeni u formi kratkih izvještaja, dok velika količina pokretnih materijalnih ostataka još uvijek stoji u mračnim depoima naših muzeja i institucija, nepublikovana i nepoznata.

U zavisnosti od prirode i vrste podataka kao i načina na koji se do njih može doći biće primenjeno nekoliko metoda istraživanja. Arheološka građa se koristi iz tri izvora. Prvi je publikovana građa sa arheoloških iskopavanja, a drugi dostupna terenska dokumentacija sa istraživanja koja nisu publikovana. Treći je građa koju sam kao rukovodilac projekata višegodišnjih iskopavanja i istraživanja materijalne baštine na teritoriji crnogorskog primorja lično sakupio. Biće obrađeni i pokretni arheološki nalazi iz muzejskih zbirki, manastirskih riznica i privatnih kolekcija. Takođe, će biti prikupljeni geografski, geološki, toponomastički i relevantni istorijski podaci koji se odnose na ovu oblast, kao i rezultati fizičke antropologije koja je vršena na uzorcima iz manastirskih grobalja. Tokom naših istraživanja proučićemo vojnu, sakralnu, javnu i profanu arhitekturu, a obradićemo i sve važne arheološke nalaze: staklo, keramiku, metal, kamenu plastiku i skulpturu, epigrafske natpise i freske, sa svim stratigrafskim podacima koji će nam biti dostupni.

Istraživanjima ćemo prići i na osnovu arhometrijskih metoda koja su uobičajena u modernoj arheološkoj praksi. To su prije svega apsolutna datovanja putem radiokarbonskog izotopa C14 i denrohronologije, zatim aheozoološka i arheobotanička proučavanja, kao i antropoloških analiza ljudskih ostataka, što je jedan od osnovnih pristupa u proučavanju nekropola, bez kojih je u modernoj arheologiji skoro nezamislivo istraživanje jedne grobne cjeline.

B4. Naučni doprinos

Mišljenja smo će ova doktorska disertacija biti od velike koristi za naučnu javnost koja se bavi historijom, arheologijom i umjetnošću Crne Gore i regionu jer je i usmjerena ka upoznavanju naših i inostranih kolega u otkrivanju srednjovjekovlja crnogorskog Pomorja. Arheologija srednjeg vijeka Crne Gore je veoma slabo prisutna na evropskoj naučnoj mapi. Radeći godinama sa nekim od inostranih Univerziteta uvidjeli smo da su naši lokaliteti potpuno nepoznati u visokorangiranim naučnim krugovima, a da su određene tipologije arheološkog materijala, prvenstveno stakla, keramike i metalnih predmeta potpuno nepoznate širim specijalističkim studijama. Takođe, očekuje se i publikovanje disertacije, što će posebno biti od koristi studentima arheologije i srodnih nauka.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Karakter istraživanja koje će uroditi disertacijom je takav da se može smatrati kako su osigurane organizacione pretpostavke (nabavka literature, dokumentacije, posjete lokalitetima, muzejskim depoima i arhivskoj građi pohranjenoj na više mjesta, fotografisanje, izrada crteža i skica itd) za njegov uspješan dovršetak.

Mišljenje i prijedlog komisije

Komisija smatra da je potrebno promijeniti naslov teme doktorske disertacije „**Arheologija Pomorja Zete u srednjem vijeku**“. Na osnovu pisane prijave, izlaganja kandidata, rasprave i odgovora na pitanja, Komisija je jednoglasno donijela odluku da tema ima svoju naučnu opravdanost za izradu doktorske disertacije i da je kandidat uspješno odbranio svoja polazna istraživanja.

Prijedlog izmjene naslova

Da

Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora

Ne

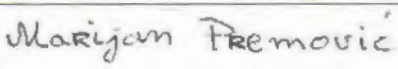
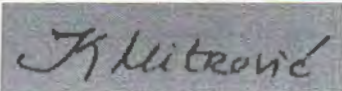
Planirana odbrana doktorske disertacije

2026.godina, VI semestar

Izdvojeno mišljenje

(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)

Ime i prezime

Napomena		
(popuniti po potrebi)		
ZAKLJUČAK		
Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija.	DA	NE
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije.	DA	NE
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze.	DA	NE
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Prof. dr Dragan Vojvodić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, redovni član SANU, Srbija, predsjednik Komisije		
Prof. dr Marijan Premović, Filozofski fakultet Univerziteta Crne, Crna Gora, mentor		
Prof. dr Mitja Guštin, emeritus, Univerzitet Primorske u Kopru, Slovenija, komentor		
Dr Katarina Mitrović, viša naučna saradnica, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija, članica Komisije		
Prof. dr Mersiha Imamović, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Bosna i Hercegovina, članica Komisije		
U Nikšiću, 18.11.2024. DEKAN MP		

PRILO G

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PRIJAVE DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr Dragan Vojvodić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, redovni član SANU, Srbija, predsjednik Komisije	
Prof. dr Marijan Premović, Filozofski fakultet Univerziteta Crne, Crna Gora, mentor	U kojoj mjeri ćete koristiti neobjavljene i objavljene izvore?
Prof. dr Mitja Guštin, emeritus, Filozofski fakultet Univerziteta u Ljubljani, Univerzitet Primorske u Koparu, Slovenija, komentor	
Dr Katarina Mitrović, viša naučna saradnica, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija, članica Komisije	Kako ćete uklopiti istorijske i arheološke podatke u jedan enormno veliki period?
Prof. dr Mersiha Imamović, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, članica Komisije	U kojoj mjeri se antičko razdoblje reflektovalo na rani srednji vijek?
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
ZNAČAJNI KOMENTARI	

PREDLOG ODLUKE – Tačka 6/2

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj:

Nikšić,

Na osnovu čl. 64 stav 2 tačka 9 i 65 stav 2 Statuta Univerziteta Crne Gore i člana 35 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici 29. 11. 2024. godine donijelo

ODLUKU

Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze pod nazivom **Arheologija pomorja Crne Gore u srednjem vijeku** i kandidata mr Mladena Zagarčanina (D1).

Obrazloženje

Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici održanoj 29.11. 2024. godine razmotrilo Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze **Arheologija pomorja Crne Gore u srednjem vijeku** i kandidata mr Mladena Zagarčanina i isti prihvatilo.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

DEKANKA

Prof. dr Tatjana Novović

Dostaviti:

- Senatu Univerziteta Crne Gore
- Odboru za doktorske studije
- Uz Zapisnik sa sjednice Vijeća
- a/a